

ВПЛИВ ЧИННИКІВ СТИХІЙНОСТІ ТА МОТИВАЦІЇ НА ПРОЦЕС НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ

Предметом статті є аналіз двох видів навчання іноземної мови: стихійного та цілеспрямованого, мотиваційного. Розглядаються теорії, пов'язані з пізнавальною діяльністю індивіда. Автор доводить, що у вмотивованому форматі навчання іноземної мови присутні й елементи стихійності. Ключові поняття: біхевіоризм, індивід, перцептивні, мнемічні, рецептивні дії, вмотивований формат, перспективна мотивація.

Навчання іноземній мові може розглядатися і через призму психологічних аспектів її засвоєння.

Перші дослідники цього процесу навчання, такі, як Е. Торндайк та Дж. Вотсон, які були представниками ортодоксального біхевіоризму, розуміли навчання як процес набуття та збереження навичок, пристосування до середовища на основі дресирування. Термін "навчання" використовувався у подальшому як синонім терміна "запам'ятовування". У подальшому дослідники трактували навчання ширше – як постійну зміну поведінки під впливом тренування у прогресії наростання.

З часом цей процес був включений у загальну систему пізнавальної діяльності індивіда. У цьому аспекті навчання особи розглядається як складна діяльність, що передбачає розвиток перцептивних, мнемічних, рецептивних та практичних дій. Цей процес, у свою чергу, визначається засвоєнням системи заходів і засобів саме розумової діяльності. В.А. Артьомов, досліджуючи цей феномен, підкреслює, що навчання розуміється як досить складна діяльність, що прогресивно покращується під впливом вправ, обумовлена низкою чинників і впливає у часі у вигляді послідовних та взаємопов'язаних операцій [1].

Тому правомірно розрізняти два види навчання: стихійне та цілеспрямоване [2].

Стихійне навчання відбувається мимоволі, неусвідомлено, неорганізовано, без певного нагляду збоку. Такий процес можна визначити як накопичення життєвого довіду, надбання вмінь та навичок, які необхідні для задоволення життєвих потреб людини. Тут значну роль відіграють імітація, повторення, гра, навчання шляхом "спроб та помилок", які ґрунтуються на мимовільному зацікавленні, увазі, пластичності нервової системи (утримання в пам'яті), нерозчленованості (синтетичності) загального плану дій. Цілеспрямоване навчання має характер довільного, усвідомленого, організованого і вмотивованого процесу. Воно мобілізує психічну діяльність людини, увагу, пам'ять, мислення, волю, зацікавлення в прагненні найкоротшим шляхом досягнути мети, маючи для цього певний план послідовних дій, своєрідний алгоритм. Таке навчання типове та характерне для людського товариства, воно втілює в життя відмінну рису свідомості особистості – осмисленість та цілеспрямованість.

Без сумніву, в процесі навчання іноземній мові у вмотивованому форматі присутні й елементи стихійності. У психології та методиці це розглядається як мимовільне засвоєння іноземної мови. Вищезгадуваний дослідник цього явища В.А. Артьомов виокремлює найбільш типовий випадок, коли особа, яка вивчає іноземну мову, читає цією мовою значну кількість художньої літератури і має на меті входження в лексичну та синтаксичну своєрідність мови, яка засвоюється [3]. Відомі методичні концепції минулих років, де є характерні риси стихійного навчання, закладали в фундамент організації навчального процесу. Головною настановою таких методик було свідоме намагання звести навчання іноземній мові до мимовільного і підсвідомого її засвоєння та користування, в чому бачили можливість забезпечити так зване природне вивчення іноземної мови [4].

У зв'язку з цим основними методичними заходами ставали механічна імітація та заучування напам'ять (або без пам'яті), копіювання та повторювання. Досить характерна в цьому плані думка відомого вченого Л. Блумфілда, який вважає, що мова – це вправи і звички, отже, вивчення мови – це заучування і надзаучування; решта – марна витрата часу [5].

Яким чином можна подолати механізм цієї концепції? Чи досить перенести центр тяжіння з механічних вправ на творчі в системі заходів навчання? Вбачається, що все ж головним є усвідомлення тієї обставини, що цілеспрямоване навчання має зовсім інші властивості порівняно зі стихійним заучуванням. Однак це не виключає того, що елементи мимовільного засвоєння і заходи, що стимулюють таке засвоєння, мають входити в процес навчання іноземної мови.

У чому полягає загальнонавчальна мотивація вивчення іноземної мови? На нашу думку, це передусім прагнення до застосування іноземної мови як засобу спілкування, що створює сприятливі умови для інтенсивної роботи з словниковим запасом та розвитком мовленнєвих навичок та вмінь.

До того ж існують два види позитивної мотивації. Перший вид – перспективна мотивація, тобто "мотиви діяльності", пов'язані з усвідомленням віддаленої мети навчання, його корисності для майбутньої роботи. Для розвитку її слід роз'яснювати студентам, яку суттєву допомогу може надати їм володіння іноземною мовою в науково-виробничій діяльності [7].

Другий вид – процесуальна мотивація, тобто мотиви дій, які обумовлюються зацікавленням студентів у виконанні навчальних дій. Цей вид виглядає особливо важливим, тому що забезпечує високий рівень пізнавальної активності [7]. З цієї точки зору необхідно, щоб усі учбові матеріали, які використовуються, зокрема тексти, були цікаві студентам своїм змістом, містили нову і цінну екстралінгвістичну інформацію, що відповідає їх духовним та інтелектуальним запитам.

Форми та методи навчання мають зачіпати емоції студентів, сферу їх інтересів, впливати на особистісне ставлення до того, про що мовиться або сприймається. Комунікативність і проблемний підхід – підґрунтя вирішення цього завдання.

Психологічні умови в аудиторії дуже важливі для розвитку процесуальної мотивації та оптимізації вивчення іноземної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Артемов В.А. Психология обучения иностранным языкам. – М., 1969. – С. 143.
2. Григорян С.Т. К вопросу о соотношении понятий "научение" и "обучение". – М., 1972. – С. 56-61.
3. Артемов В.А. Психология обучения иностранным языкам. – М., 1969. – С. 163.
4. Основные направления в методике преподавания иностранных языков в XIX-XX вв. / Под ред. И.В. Рахманинова. – М., 1972.
5. Блумфилд Л. Краткое руководство по практическому изучению иностранных языков. – М., 1967. – С. 29.
6. Ермолаева Л.М. Мотивация как фактор интенсификации учебного процесса в техническом вузе. – Краснодар, 1980. – С. 36-44.
7. Васильева М.М. Условия формирования мотивации при изучении иностранного языка // Иностранные языки в школе, 1981. – № 2. – С. 41-45.

Матеріал надійшов до редакції 16.04.2005 р.

Козубай В.И. Влияние факторов стихийности и мотивации на процесс обучения иностранному языку.

Предметом статьи является анализ двух видов обучения иностранному языку: стихийного и целенаправленного, мотивированного. Рассматриваются теории, связанные с познавательной деятельностью индивида. Автор доказывает, что в мотивированном формате обучения иностранному языку присутствуют и элементы стихийности.

Ключевые понятия: биохевиоризм, индивид, перцептивные, мнемические, рецептивные действия, мотивированный формат, перспективная мотивация.

Kozubay V.I. The influence of factors of spontaneity and motivation on the foreign language teaching.

The subject of the paper is the analysis of two types of teaching foreign languages: spontaneous and purposeful, motivated. Theories dealing with cognitive activity of an individual are considered. The author proves that the motivated format of the foreign language teaching includes spontaneous elements as well. Key words: behaviourism, individual, perceptive, mnemonic, receptive actions, motivated format, perspective motivation.